

EKKERSWEIJER WEL EN WEE IN 1994.

PEER BUSINK.

Wand ingestort

Begin januari 1994 kreeg ik van Gerrit Vink een telefoontje met de vraag: Weet jij dat de wand is ingestort?! Nou dat wist ik dus nog niet.

De aanblik was troosteloos, vooral wanneer je dacht aan de hoeveelheid tijd en energie die er door ons was ingestopt. De betonnen wand hadden we driekwart jaar eerder gebouwd en had meteen broedsucces opgeleverd. Ze was bedoeld om het steeds weer terugkerend jaarlijks onderhoud te minimaliseren, wij dachten tot "in lengte van jaren".

Aan de andere kant was het heel interessant om naar de gevolgen van een oerkracht te kijken. Het hele middenstuk was als het ware naar voren weggeknald. Links en rechts stonden nog gedeeltes van de voormalige wand. Ook de onderste 3 lagen waren er nog, zij het vervormd. De bovenste laag was namelijk naar buiten gekruld, waaruit je kon afleiden hoe groot die drukkracht eigenlijk wel geweest moest zijn.

De tweede wand (met de vloer-muiskelder) had de natuuraanval beter doorstaan. Wel vertoonde deze wand twee ge(ver)vaarlijk brede scheuren in verticale richting.

Oorzaken en reconstructieplannen

Samen met Jan van de Nieuwenhuisen (voormalig aannemer) konden we tot enkele conclusies komen ten aanzien van de oorzaak.

De eerste is waarschijnlijk de belangrijkste. Het zand waaruit de wand bestaat is erg leemhoudend (werd toenter-tijd voor niets door het SRE aan ons ter beschikking gesteld!). Door de hevige regenval in december 1993 heeft dit "zand" erg veel water opgezogen en vastgehouden. Daaruit ontstond de hydrostatische druk tegen de wand. Omdat dit "zand" in de

onderste lagen veel natter was dan bovenin, was deze druk ook voor een belangrijk deel ontstaan door de capillaire werking van dit "zand".

Ten tweede is de wand te hoog. En ten derde is er boven op de wand door het inklinken van het zand een dal ontstaan. Dit deel heeft voor het regenwater als een trechter gewerkt.

Na deze conclusies kon een nieuw plan gemaakt worden. In de nieuwe wand zouden 3 ijzeren I-profielen (gelast in L-vormen) moeten worden aangebracht. Deze constructie zou ervoor zorgen dat de wand niet naar voren kan kantelen. In elke laag moest betonijzer gemetseld worden. De wand zou 2 lagen minder hoog moeten worden. En er moest ander zand gebruikt worden.

De kosten voor deze reconstructie werden geraamd op f 3.500,--. Daarom gingen er opnieuw subsidieaanvragen de deur uit. Het Brabants Landschap betaalde al vrij vlug het leeuwedeel, de provincie vulde het benodigde aan.

Herstelwerkzaamheden

De eerste werkzaamheden bestonden uit het opruimen van het puin. Een deel werd gebruikt als beschoeiing ter versterking van de oever. Voor het restant aan stenen werd een diep gat gegraven, de brokstukken werden hierin gegooid, een beetje geordend, en verder tot boven de grond "netjes" opgetast. Op het laatst werd de bovenkant bedekt met het zand wat eerst uitgegraven was. De bedoeling hiervan was om een wegkruipruimte (overwintering!) voor amfibieën (salamanders!) te creëren.

Verder was het wachten op een periode zonder neerslag want een vrachtwagen gevuld met B-2 blokken of met 10m³ zand, zou ongetwijfeld wegzakken. Die periode duurde tot half maart. Toen

was de grond zo stevig geworden, dat er zwaar materieel overheen kon.

De 3 profielijzers werden met handkracht naar hun plaats gerold (± 160 kg. per stuk). Deze werden met gewapend beton vastgezet aan het bestaande fundament, dat overigens niks geleden had. Vervolgens kon er gemetseld worden. De eerste 10m^3 geel zand werd geleverd. Nadat het cement in de eerste lagen uitgehard was, werd achter de nieuwe muur voorzichtig het zand gestort.

Om de klus op tijd af te krijgen moest er, behalve op zaterdag ook door de week gewerkt worden. Gelukkig waren de weersomstandigheden en de bereidheid van de vrijwilligers van dien aard dat dit ook kon.

Bij het rijzen van de muur werd het duidelijk dat we nog zeker 10m^3 zand nodig hadden. Dat betekende dat we ± 300 kruiwagens op de ouderwetse manier, met het "zeel" (nieuw woord geleerd) naar boven moesten rijden. Om het gevaar te voorkomen dat het inklinkende zand later de gevreesde trechtervormige kuil zou gaan vormen, bleek er later nog 4m^3 zand extra nodig te zijn.

Aan het eind van de eerste week van april waren we klaar. Toen we op zaterdag 9 april nog wat laatste klusjes aan de wand moesten doen, zagen we de eerste drie Oeverzwaluwen hoog in de lucht boven ons. (doortrek?)

De tweede wand werd onderhanden genomen nadat de eerste klaar was. De bovenste twee lagen werden eraf gehaald om het totale gewicht te verkleinen. Ook hier was bovenop een grote kuil ontstaan omdat het zand na verloop van tijd was ingeklonken. Er werd zand van de zijkant boven aangebracht om een geleidelijke helling naar achter te krijgen, waardoor het regenwater meteen wegl loopt.

De onderste 2 lagen van de nestopeningen werden open gelaten om het drogen van het leem te bevorderen. Uit deze gaten kon je natte glibberige klei graaien, wat we ook deden. Deze natte klei werd met kracht tegen de wand gegooid, waardoor de klodders klei uit elkaar splash-

ten. Zo kreeg deze substantie toch nog een functie, want de onnatuurlijk okergele kleur van vorig jaar werd zodoende gecamouflleerd. De wand heeft hierdoor een natuurlijker aanzicht gekregen. Ook deze wand werd door ons verder weer zo goed mogelijk oeverzwaluw-vriendelijk ingericht.

Het broedseizoen

De tijd hierna was natuurlijk spannend. Zullen ze deze nog naar vers cement ruikende wand weer accepteren? Vorig jaar hebben ze dat toch ook gedaan.

Twee weken later kleefden de eerste tegen de vernieuwde wand. Kort daarna werd er door hen gegraven. Toch een geruststelling, want daarvoor hadden we het toch allemaal gedaan.

Vanaf de observatieplaats is het broedverloop goed bijgehouden. Guus had een mooi telformulier gemaakt met het vooraanzicht van de wand met alle gaten erop getekend. Hij heeft vanaf deze plaats elke week geïnventariseerd.

Op deze manier kun je de wederwaardigheden van elk broedsel nauwlettend volgen. Eind augustus waren de meeste Oeverzwaluwen weer vertrokken. Begin september vlogen de laatste jongen uit.

De balans van het broedseizoen 1994 kon opgemaakt worden. Er zijn 24 eerste en 15 tweede geslaagde broedsels geteld; in totaal dus 39 broedsels. In de bovenste rij werden 11 broedsels grootgebracht, in de tweede rij 20 broedsels en in de derde rij 8.

Opmerkelijk vond ik dat er vier keer een tweede broedsel in de zelfde nestholte gemaakt werd. Natuurlijk is het niet zeker dat dit ook werkelijk hetzelfde paar is geweest. Ik heb wel eens gelezen dat voor het tweede broedsel, in verband met parasieten, een nieuwe holte wordt uitgegraven. Verder is opgevallen dat 2 paartjes pas met hun eerste broedsel begonnen, terwijl andere paartjes al grote jongen hadden.

Omdat achter de betonblokken de wand is opgevuld met geel zand, was het nu niet nodig om de gaten eerst uit te boren ($\pm 1.10\text{m}$) en daarna op te vullen met

mager zand. De vogels werden geacht om nu zelf hun eigen gat uit te graven.

Natuurlijk is het interessant om achteraf te weten hoe diep zij gegraven hebben. Half september zijn Guus en ik gaan meten. De uitgegraven nestholtes in de bovenste rij waren gemiddeld 70 cm diep (n=8). In de tweede rij was dat gemiddeld 79 cm diep (n=17). En in de derde rij waren ze gemiddeld 90 cm diep (n=5). Hier lijkt een tendens te bestaan: hoe lager hoe dieper. Zie ook de figuur onderaan.

De drie ondiepste nestholtes waren resp. 30 cm (2e rij), 52 cm (1e rij) en 59 cm (2e rij). De vier diepste waren resp. 110 cm (3e rij), 107 cm (3e rij) en 2 van 100 cm (2e rij). Drie hollen waren wel uitgegraven maar er werd niet in gebroed, die waren resp. 74, 68 en 30 cm diep.

De tweede wand

In het broedseizoen zijn bij de andere wand geen broedactiviteiten waargenomen. Later bij de controle bleek dat 1 nestingang ± 20 cm was uitgekrabd.

De vleermuiskelder die in het binnenste van deze wand zit, is eigenlijk veel belangrijker. Tijdens inspectie (samen met Marco Renes van de herpetologische werk-

groep) in januari 1994, werd in deze kelder, zonder echt te zoeken, aangetroffen: 1 Grootoorvleermuis (evenals in 1993), 4 Gewone Padden, 1 Bruine Kikker, 9 Kamsalamanders, 6 Alpenwatersalamanders, 1 Kleine Watersalamander. Drie Kamsalamanders hadden het gepresteerd om in een hoek tot ± 1 meter boven het water tegen de gladde betonwand omhoog te kruipen en op zo'n plaats een tijdje verticaal te overwinteren.

Tenslotte

Momenteel moet bij de tweede wand nog een ijsvogelwandje afgemetseld worden. Verder zijn we de observatieplaats aan het renoveren. Het zand van de geluidswal drukte de afzettingspaaltjes in de nek van de mensen die op het bankje zaten. Maar dit kan nu niet meer gebeuren, want we gebruiken nu geen paaltjes meer.

Al diegenen bedankt, die in 1994 meegeholpen hebben aan dit project: Met name Fred de Blom, Jan Busser, Stefan Geerts, Ben Jacobs, Wim Jacobs, Guus Nas, Jan van de Nieuwenhuisen, Willem Veenhuizen, Gerrit Vink, Pieter Wouters.

Gemiddelde diepte van nestholten van de Oeverzwaluw

